

1 Spade & Archer

Samuel Spade had een lange, harde kaak. Zijn kin vormde een puntige v onder de soepeler v van zijn mond. Daarboven vormden zijn neusgaten ook weer een v. Zijn geelgrijze ogen stonden horizontaal. Het v-motief kwam terug in de vrij dikke wenkbrauwen die vanaf de dubbele plooi boven zijn haviksneus schuin omhooggingen, en zijn lichtbruine haar groeide van zijn slapen in een punt op zijn voorhoofd. Hij zag eruit als een nogal vrolijke, blonde satan.

‘Ja, schatje?’ zei hij tegen Effie Perine, een lang, bruinverbrand meisje in een dunne, taankleurige wollen jurk, die met een vochtig effect nauw om haar lichaam sloot. Ze deed de deur helemaal achter zich dicht en zei: ‘Er is een meisje voor je. Wonderly heet ze.’

‘Een klant?’

‘Ik denk het. Je zult haar trouwens toch wel willen zien: het is een lekker stuk.’

‘Laat binnen, liefje,’ zei Spade, ‘laat binnen.’

Effie Perine deed de deur naar haar kantoor weer open, stapte over de drempel en bleef met haar hand nog op de deurknop staan: ‘Wilt u binnenkomen, juffrouw Wonderly?’

Een stem zei zo zacht ‘Dank u’ dat alleen de zuiverste articulatie de woorden verstaanbaar maakte.

Een jonge vrouw kwam de kamer binnen. Ze kwam langzaam dichterbij, met aarzelende passen. Ze keek naar Spade met haar

kobaltblauwe ogen, verlegen en onderzoekend.

Ze was groot en smijdig slank, zonder enige hoekigheid. Haar lichaam was recht, met hoge borsten, lange benen en smalle handen en voeten. De twee tinten blauw van haar kleren waren gekozen vanwege haar ogen. Het haar onder de blauwe hoed was donkerrood, haar volle lippen iets helderder rood. Witte tanden glinsterden in de halvemaaan die haar glimlach vormde.

Spade stond buigend op en wees met zijn dikke vingers naar de eikenhouten leunstoel naast zijn bureau. Hij was ruim één meter tachtig lang. Door de brede, aflopende schouders leek zijn lichaam op een omgekeerde peer en was het onvermijdelijk dat zijn pas geperste grijze jas niet goed paste.

Juffrouw Wonderly mompelde weer even zacht als daarvoor 'Dank u', en ging op de rand van de houten stoel zitten.

Spade liet zich in zijn draaistoel vallen, maakte een kwart draai om haar aan te kijken en glimlachte beleefd. Hij glimlachte zonder zijn lippen vaneen te doen. Al de v's in zijn gezicht werden langer.

Het gerikketik, het zachte belletje en het gedempte gesnor van de typemachine van Effie Perine was door de gesloten deur hoorbaar. In een naburig kantoor vibreerde traag een elektrisch apparaat. Op Spades bureau lag een sigaret te smeulen in een koperen asbak vol peuken. Grillige, grijze vlokjes sigarettenas lagen op het gele blad van het bureau, het groene vloeiblad en de papieren die erop lagen. Door het raam met de lichtbruine gordijnen, dat een centimeter of twintig openstond, kwam een luchtstroom van de binnenplaats die vaag naar ammoniak rook. De as op het bureau bewoog zenuwachtig en verplaatste zich in de luchtstroom.

Juffrouw Wonderly keek naar de bewegende grijze vlokjes. Haar ogen stonden onrustig. Ze zat op het uiterste randje van de

stoel. Haar voeten stonden plat op de grond alsof ze op het punt stond op te gaan staan. Haar handen in de donkere handschoenen omklemden een platte, donkere handtas op haar schoot.

Spade ging achterover in zijn schommelstoel zitten en vroeg: 'En wat kan ik voor u doen, juffrouw Wonderly?'

Ze hield haar adem in en keek naar hem. Ze slikte en zei vlug: 'Zou u... ik dacht... ik... ik bedoel...' Vervolgens mishandelde ze haar onderlip met haar glinsterende tanden en zweeg. Alleen haar donkere ogen spraken nu, smekend.

Spade glimlachte en hij knikte alsof hij haar begreep, maar heel plezierig, alsof er niets ernstigs aan de hand was. Hij zei: 'Als u het nu eens vanaf het begin vertelde, en dan zien we wel wat er moet gebeuren. Begint u maar bij het begin.'

'Dat was in New York.'

'Juist.'

'Ik weet niet waar ze hem heeft ontmoet. Ik bedoel, ik weet niet waar in New York. Ze is vijf jaar jonger dan ik – pas zeventien – en we hebben niet dezelfde vrienden. Ik geloof niet dat we ooit erg intiem zijn geweest als zusjes. Pappa en mamma zijn in Europa. Het zal hun dood zijn. Ik moet ervoor zorgen dat ze terug is voordat zij thuiskomen.'

'Juist,' zei Spade.

'En ze komen de eerste van de maand thuis.'

Spades ogen verhelderden. 'Dan hebben we nog twee weken,' zei hij.

'Ik wist niet wat ze had gedaan totdat haar brief kwam. Ik was razend.' Haar lippen trilden. Haar handen knepen de donkere handtas op haar schoot fijn. 'Ik was zo bang dat ze iets doms had gedaan dat ik niet naar de politie durfde te gaan. En omdat ik dacht dat er misschien iets ernstigs met haar was gebeurd, wilde ik juist naar de politie gaan. Ik kon niemand om raad vragen.'

Ik wist niet wat ik moest doen. Wat kon ik doen?’

‘Niets, natuurlijk,’ zei Spade, ‘maar toen kwam haar brief?’

‘Ja, en ik stuurde haar een telegram of ze thuis wilde komen. Ik stuurde het poste restante hierheen. Dat was het enige adres dat ze me had gegeven. Ik wachtte een hele week, maar er kwam geen antwoord, geen enkel teken van leven. En de eerste van de maand kwam steeds dichterbij. Daarom ben ik naar San Francisco gekomen, om haar te halen. Ik heb haar geschreven dat ik zou komen. Dat had ik niet moeten doen, hè?’

‘Misschien niet. Het is niet altijd eenvoudig om te weten wat je doen moet. U heeft haar niet gevonden?’

‘Nee, ik heb haar niet gevonden. Ik heb haar geschreven dat ik naar het St. Mark-hotel zou gaan en ik smeekte haar te komen zodat ik met haar praten kon, ook al was ze niet van plan om met me mee naar huis te gaan. Maar ze is niet gekomen. Ik heb drie dagen gewacht, maar ze kwam niet. Ze liet zelfs helemaal niets van zich horen.’

Spade knikte met zijn blonde satanshoofd, fronste deelnemend het voorhoofd en klemde zijn lippen open.

‘Het was afschuwelijk,’ zei juffrouw Wonderly terwijl ze een poging deed om te glimlachen. ‘Ik kon daar niet maar blijven zitten wachten, terwijl ik niet wist wat er met haar was gebeurd, wat er met haar zou kunnen gebeuren.’ Ze probeerde niet meer te glimlachen. Ze huiverde. ‘Het enige adres dat ik had, was poste restante. Ik schreef haar nog een brief, en gistermiddag ging ik naar het postkantoor. Ik bleef daar totdat het donker was, maar ik heb haar niet gezien. Vanochtend ben ik er weer heen gegaan, en Corinne was er nog steeds niet, maar ik heb wel met Floyd Thursby gesproken.’

Spade knikte weer. Zijn frons verdween. In plaats daarvan keek hij heel aandachtig.

‘Hij wilde me niet vertellen waar Corinne was,’ vervolgde ze wanhopig. ‘Hij wilde me niets vertellen, behalve dat ze het goed maakte en gelukkig was. Maar hoe kan ik dat geloven? Dat zou hij sowieso zeggen, hè?’

‘Zeker,’ stemde Spade in. ‘Maar het kán natuurlijk waar zijn.’

‘Ik hoop dat het waar is. Ik hoop het echt!’ riep ze uit. ‘Maar zo kan ik niet naar huis gaan, zonder haar te hebben gezien, zonder haar zelfs maar aan de telefoon gehad te hebben. Hij wilde me niet naar haar toe brengen. Hij zei dat ze me niet wou zien. Dat kan ik niet geloven. Hij beloofde me tegen haar te zeggen dat hij me had gezien, en haar vanavond – als ze wilde – mee te brengen naar het hotel. Hij zei dat hij zeker wist dat ze dat niet wilde. Hij beloofde zelf te komen als ze niet zou willen. Hij...’ Ze zweeg plotseling met een verbaasde hand voor haar mond toen de deur openging.

De man die de deur had opengedaan, deed een stap de kamer in, zei: ‘O, neem me niet kwalijk!’, nam vlug zijn bruine hoed van zijn hoofd en liep achteruit terug.

‘t Is oké, Miles,’ zei Spade tegen hem. ‘Kom maar binnen. Juffrouw Wonderly, dit is meneer Archer, mijn compagnon.’

Miles Archer kwam het kantoor weer binnen, deed de deur achter zich dicht, boog zijn hoofd en glimlachte naar juffrouw Wonderly terwijl hij een vaag beleefd gebaar met zijn hoed maakte. Hij was van gemiddelde lengte, stevig gebouwd, breed in de schouders, met een dikke nek en een joviaal, rood gezicht met een zware kaak. Zijn kortgeknipte haar werd hier en daar wat grijs. Hij was zo te zien net zoveel boven de veertig als Spade boven de dertig.

‘De zus van juffrouw Wonderly is uit New York weggelopen met een kerel die Floyd Thursby heet,’ begon Spade. ‘Zij zijn

hier in de stad. Juffrouw Wonderly heeft Thursby gesproken en heeft vanavond een afspraak met hem. Misschien brengt hij de zuster mee. Maar daar is niet veel kans op. Juffrouw Wonderly wil dat wij haar zusje vinden, haar bij hem vandaan halen en naar huis terugbrengen.' Hij keek naar juffrouw Wonderly. 'Ja?'

'Ja,' zei ze verward. De verlegenheid, die langzamerhand verdwenen was door Spades beminnelijke glimlachjes, knikjes en bemoedigende woorden, kleurde haar gezicht weer roze. Ze keek naar de tas op haar schoot en peuterde er zenuwachtig aan met een gehandschoende vinger.

Spade knipoogde naar zijn compagnon. Miles Archer liep naar voren en ging bij het bureau staan. Terwijl het meisje naar haar tas keek, bekeek hij haar. Zijn kleine, bruine oogjes gingen met een vrijpostige, taxerende blik van haar omlaag-gerichte gezicht naar haar voeten en weer omhoog. Vervolgens keek hij naar Spade en tuitte zijn lippen in een onhoorbaar, waarderend gefluit.

Spade stak twee vingers omhoog van de armleuning van zijn stoel in een kort, waarschuwend gebaar en zei: 'Dat is geen enkel probleem. We schaduwen die man als hij vanavond het hotel uit gaat, net zo lang totdat hij ons naar uw zus brengt. Als zij met hem meekomt en u haar overhaalt met u mee terug te gaan, des te beter. In het andere geval – als ze niet bij hem weg wil nadat we haar hebben gevonden – nou, dan zullen we wel een methode vinden om dat klaar te spelen.'

'Ja,' zei Archer. Zijn stem was zwaar en grof.

Juffrouw Wonderly keek even snel naar Spade en er kwam een rimpel tussen haar wenkbrauwen. 'O, maar u moet wel voorzichtig zijn!' Haar stem trilde een beetje, en haar lippen vormden de woorden met een nerveuze krampachtigheid. 'Ik ben doodsbang voor hem, en voor wat hij zou kunnen doen.'

Ze is zo jong en dat hij haar uit New York hier heeft gebracht is zo'n ernstige... zou hij niet... zou hij niet iets... haar iets kunnen doen?'

Spade glimlachte en trommelde op de armleuningen van zijn stoel. 'Laat dat maar aan ons over,' zei hij. 'Wij weten hoe we hem aan moeten pakken.'

'Maar zou hij haar geen kwaad kunnen doen?' hield ze vol.

'Die kans is er altijd.' Spade knikte kritisch. 'Maar u kunt erop vertrouwen dat wij dat wel voor onze rekening nemen.'

'Ik vertrouw u wel,' zei ze ernstig, 'maar ik wil dat u weet dat hij gevaarlijk is. Ik geloof echt dat hij voor niets staat, dat hij niet zou aarzelen om – om Corinne te vermoorden als hij zou denken dat het hem zou redden. Zou hij dat niet kunnen doen?'

'U heeft hem niet bedreigd, hè?'

'Ik heb hem gezegd dat ik alleen maar wilde dat ze weer thuis is voordat pappa en mamma thuiskomen, zodat die nooit te weten zullen komen wat ze heeft gedaan. Ik heb hem beloofd dat ik er nooit een woord over zou zeggen, maar dat pappa, als het niet gebeurde, er zéker voor zou zorgen dat hij gestraft werd. Ik... ik denk niet dat hij me helemaal geloofde.'

'Kan hij er onderuit door met haar te trouwen?' vroeg Archer.

Het meisje bloosde en antwoordde verlegen: 'Hij heeft een vrouw en twee kinderen in Engeland. Corinne schreef me dat als verklaring waarom zij met hem was weggelopen.'

'Dat hebben ze meestal,' zei Spade, 'hoewel niet altijd in Engeland.' Hij boog zich voorover om potlood en papier te pakken. 'Hoe ziet hij eruit?'

'O, hij is een jaar of vijfendertig en net zo groot als u. Zijn huid is van nature donker of hij is heel erg bruin. Zijn haar is ook donker en hij heeft zware wenkbrauwen. Hij praat nogal hard, opschepperig, en hij heeft een nerveuze, irritante manier

van doen. Hij geeft een indruk van – van geweld.’

Spade, die op zijn blocnote zat te krabbelen, vroeg zonder op te kijken: ‘Welke kleur ogen?’

‘Blauwgrijs en waterig, maar toch niet slap. En – o ja – hij heeft een litteken op zijn kin.’

‘Lichtgebouwd, gewoon of zwaargebouwd?’

‘Heel atletisch. Hij heeft brede schouders en een kaarsrechte, een beetje militaire houding. Hij droeg toen ik hem vanochtend zag een lichtgrijs kostuum en een grijze hoed.’

‘Wat doet hij voor de kost?’ vroeg Spade terwijl hij zijn potlood neerlegde.

‘Ik weet het niet,’ zei ze. ‘Ik heb geen flauw idee.’

‘Hoe laat komt hij bij u?’

‘Na achten.’

‘Goed, juffrouw Wonderly, er zal iemand zijn. Het zal handig zijn...’

‘Meneer Spade, zou u zelf of meneer Archer kunnen komen?’ Ze maakte een smekend gebaar met beide handen. ‘Zou een van u er persoonlijk voor kunnen zorgen? Ik bedoel niet dat de man die u zou sturen niet bekwaam zou zijn, maar – o – ik ben zo bang voor wat er met Corinne zou kunnen gebeuren. Ik ben bang voor hem. Zou dat kunnen? Ik neem aan – ik neem aan dat ik dan meer moet betalen, natuurlijk.’ Met zenuwachtige vingers deed ze haar handtas open en legde twee honderddollarbiljetten op Spades bureau. ‘Is dat genoeg?’

‘Ja,’ zei Archer. ‘En ik zal de zaak zelf in handen nemen.’

Juffrouw Wonderly stond op en stak impulsief haar hand naar hem uit.

‘Dank u! Dank u!’ riep ze uit en vervolgens gaf ze Spade een hand terwijl ze herhaalde: ‘Dank u!’

‘Niets te danken,’ zei Spade er meteen achteraan. ‘Graag ge-

daan. Het zal handig zijn als u Thursby óf beneden ontmoet óf u op een bepaald moment met hem in de lounge laat zien.'

'Dat zal ik doen,' beloofde ze en bedankte de beide compagnons opnieuw.

'En zoek niet naar mij,' waarschuwde Archer haar. 'Ik ben er in ieder geval.'

Spade liep met juffrouw Wonderly naar de gangdeur. Toen hij bij zijn bureau terugkwam knikte Archer naar de honderd-dollarbiljetten en gromde voldaan: 'Daar mankeert niets aan.' Hij pakte er een, vouwde het op en stopte het in zijn vestjeszak. 'En er zaten nog een heleboel broertjes in haar tas.'

Spade stopte het andere biljet in zijn zak voordat hij ging zitten. Toen zei hij: 'Nou, belazer haar niet te veel. Wat vind je van haar?'

'Een melkkoetje, jongen! En jij maar zeggen dat ik haar niet moet belazeren.' Archer begon plotseling te brullen van het lachen zonder enige vrolijkheid. 'Jij hebt haar dan misschien 't eerst gezien, Sam, maar ik heb het 't eerst gezegd.' Hij stak zijn handen in zijn broekzakken en wipte op zijn voeten op en neer.

'Ik geloof dat je haar behoorlijk te pakken gaat nemen, hè?' Spade grinnikte wolfachtig en zijn scherpe tanden werden tot ver achter in zijn mond zichtbaar. 'Je bent een goochem jochie!' Hij begon een sigaret te draaien.

2 Dood in de mist

In de duisternis rinkelde een telefoon. Toen hij drie keer was overgegaan kraakten de veren van een bed, vingers gingen tastend over hout, iets kleins en hards viel met een plof op het kleed en een man zei: ‘Hallo... Ja, spreek je mee... Dood...? Ja... Binnen vijftien minuten. Bedankt!’

Een schakelaar klikte en een witte schaal, die midden in het vertrek aan drie vergulde kettingen hing, verlichtte de kamer. Spade zat op de rand van zijn bed, met blote voeten, in een groen met wit geblokte pyjama. Hij keek nijdig naar de telefoon en pakte de bruine vloeitjes en het pakje Bull Durham die ernaast lagen.

Door de twee open ramen kwam een kille, dampige lucht naar binnen, en om de tien seconden het doffe, klagende geluid van de misthoorn van Alcatraz. De wijzers van een blikkerige wekker, in wankel evenwicht op een hoek van *Dukes Celebrated Criminal Cases of America* – dat omgekeerd op tafel lag – wezen vijf minuten over twee aan.

Spades dikke vingers rolden met bedachtzame zorg een sigaret. Op het vloeitje werd een afgepaste hoeveelheid bruingelegd tabak gelegd die vanuit het midden, waar iets minder kwam, gelijkmatig werd verdeeld. Zijn duimen rolden de rand van het papier naar binnen, zijn wijsvingers drukten het vast en duimen en wijsvingers gleden naar de uiteinden. De tong likte langs de rand, vinger en duim aan de linkerkant knepen het uiteinde

dicht terwijl de rechterwijsvinger en -duim de vochtige rand gladstrekten, een puntje draaiden aan het uiteinde en de sigaret met de dichtgeknepen kant naar Spades mond brachten.

Hij pakte de in varkensleer gevatte nikkelen aansteker die op de grond was gevallen, gaf zichzelf vuur en stond op, de brandende sigaret in zijn mondhoek. Hij trok zijn pyjama uit. Met de gladde, dikke armen, benen en romp, en de aflopende schouders leek zijn lichaam op dat van een beer, van een geschoren beer. Want zijn borst was onbehaard en zijn huid was kinderlijk zacht en roze. Hij krabde in zijn nek en begon zich aan te kleden. Hij trok een dunne, witte 'combination' aan, grijze sokken, zwarte sokophouders en donkerbruine schoenen. Toen hij zijn veters had vastgemaakt, nam hij de telefoon, belde Graystone 4500 en bestelde een taxi. Vervolgens kleeedde hij zich in een wit overhemd met groene streepjes, een zachte, witte boord, een groene stropdas, het grijze kostuum dat hij die dag had gedragen, een wijde tweed overjas en een donker-grijze hoed. De bel ging toen hij zijn tabak, sleutels en geld in zijn zakken stopte.

Daar waar Bush Street over Stockton Street liep alvorens af te dalen naar Chinatown, betaalde Spade de taxi en stapte uit. Er hing een dunne, klamme en doordringende mist in de straat. Spade stak het trottoir over tussen de twee ijzeren hekken die overgingen in leuning van een lelijke, kale trap. Hij legde zijn handen op de vochtige rand van de borstwering en keek naar Stockton Street.

Een auto schoot plotseling brullend uit de tunnel onder hem, alsof hij eruit werd geblazen, en verdween snel. Vlak bij de ingang van de tunnel zat een man op zijn hurken voor een reclamebord met aanplakbiljetten van een film en een benzinefirma.

Het aanplakbord sloot een ruimte af tussen twee winkels. Het hoofd van de man, die op zijn hurken zat, raakte bijna het trottoir zodat hij onder het reclamebord door kon kijken. Met zijn ene hand plat op de stoep, zijn andere geklemd om de groene onderrand van het bord maakte hij een uiterst potsierlijke indruk. Twee andere mannen stonden onbehaaglijk naast elkaar aan de ene kant van het reclamebord en gluurden door de spleet van een paar centimeter tussen het bord en het huis. Het huis aan de andere kant had een blinde, grijze zijmuur die het stuk grond achter het reclamebord begrensd. Het schijnsel van zaklantaarns projecteerde schaduwen van mensen op de muur.

Spade draaide zich om en liep door Bush Street naar het steegje, waar zich een groepje mensen had verzameld. Een politieagent in uniform, kauwgom kauwend op zijn post onder een donkerblauw geëmailleerd bordje waarop in witte letters BURRIT ST. stond, stak zijn hand op en vroeg: 'Waar gaat u heen?'

'Ik ben Sam Spade. Tom Polhaus heeft me gebeld.'

'Natuurlijk.' De hand van de politieagent ging omlaag. 'Ik herkende u niet direct. Nou, ze zijn daarginds.' Hij wees met zijn duim over zijn schouder. 'Da's niet zo best.'

'Nee, niet zo best, hè?' zei Spade en hij liep het steegje in.

Halverwege, niet ver van het begin, stond een donkere ziekenwagen. Achter de wagen was het steegje aan de linkerkant begrensd door een hekwerk van horizontale, ruwe planken, ruim een meter hoog. Vanaf het hek liep een donker stuk grond steil omlaag naar het reclamebord in Stockton Street.

Een van de bovenste dwarsplanken van een meter of drie lang was aan één kant losgeraakt en aan de andere paal blijven hangen. Op viereneenhalve meter van de schutting stak een platte kei uit de helling. Tegen de kei lag Miles Archer op zijn rug. Twee mannen stonden over hem heen gebogen. Een van hen

hield zijn zaklantaarn op de dode man gericht. Enkele andere met zaklantaarns liepen de helling op en af.

Een van hen begroette Spade. 'Hallo Sam.' Hij klauterde omhoog, zijn schaduw liep voor hem uit de helling op. Het was een rondbuikige, lange man met slimme ogen, dikke lippen en donkere, slordig geschoren kaken. Zijn schoenen, knieën, handen en kin zaten vol modder.

'Ik dacht dat je het nog wilde zien voordat we hem wegbrachten,' zei hij terwijl hij over het kapotte hek stapte.

'Merci, Tom,' zei Spade. 'Wat is er gebeurd?' Hij steunde zijn elleboog op een paal van het hek, keek omlaag naar de mannen op de helling en knikte naar degenen die hém toeknikten.

Tom Polhaus duwde een smerige vinger in zijn eigen hartstreek. 'Schoten hem pal door zijn hart... hiermee.' Hij haalde een groot pistool uit zijn jaszak en liet dat aan Spade zien. Er zat modder in de groeven. 'Een Webley. Engels, hè?'

Spade nam zijn elleboog van de paal en boog zich voorover om naar het wapen te kijken, maar hij raakte het niet aan.

'Ja,' zei hij, 'een Webley-Fosberry, automatisch pistool, achttendertiger, acht schoten. Ze worden niet meer gemaakt. Hoeveel keer is ermee geschoten?'

'Eén kogel.' Tom duwde zijn vinger weer tegen zijn borst. 'Hij moet dood zijn geweest toen hij de schutting raakte.' Hij hield het modderige pistool omhoog. 'Ooit eerder gezien?'

Spade knikte. 'Ik heb weleens eerder Webley-Fosberry's gezien,' zei hij ongeïnteresseerd en hij vervolgde snel: 'Hij werd hier neergeschoten, hè? Waar jij staat, met zijn rug naar het hek. De man die hem neerschoot stond hier.' Hij liep om Tom heen en richtte zijn wijsvinger op de borst van Tom. 'Hij nam hem te grazen en Miles sloeg achterover, nam de bovenkant van het hek mee en viel omlaag tot de steen hem tegenhield. Klopt dat?'

‘Dat klopt,’ antwoordde Tom traag en fronste zijn wenkbrauwen. ‘Er zaten schroeivlekken op zijn jas.’

‘Wie heeft hem gevonden?’

‘De wijkagent op zijn ronde, Shilling. Hij liep door Bush Street en net toen hij hier aankwam, keerde er een auto en in het licht van de koplampen zag hij dat de bovenkant van het hek eraf was. Hij liep erheen en vond hem.’

‘Wat was dat voor wagen die keerde?’

‘Geen idee, Sam. Shilling besteedde er geen aandacht aan omdat hij niet wist dat er iets aan de hand was. Hij beweert dat er niemand uit deze steeg is gekomen terwijl hij van Powell hierheen liep, want anders had hij hem moeten zien. De enige andere manier om te verdwijnen is onder het reclamebord door naar Stockton Street. En dat is niet gebeurd. Door de mist is de grond erg vochtig geworden en de enige sporen zijn van Miles die omlaaggleed, en van zijn pistool.’

‘Heeft iemand het schot gehoord?’

‘In godsnaam, Sam, we zijn hier net. Er zal wel iemand zijn die ’t gehoord heeft, maar dat is van later zorg.’ Hij draaide zich om en zwaaide zijn been over de omheining. ‘Wil je hem nog zien voor hij weggehaald wordt?’

‘Nee.’

Tom bleef staan, een been aan elke kant van het hek, en keek met verbaasde ogen naar Spade om. Die zei: ‘Jij hebt hem gezien. Jij hebt alles gezien wat ik zou kunnen zien.’

Tom keek nog steeds naar Spade, knikte weifelend en trok zijn been weer terug over het hek.

‘Zijn pistool zat op zijn heup,’ zei hij. ‘Er is niet mee geschoten. Hij had ruim honderdzestig dollar op zak. Had hij een karweitje, Sam?’

Spade knikte na een korte aarzeling.

‘En?’ vroeg Tom.

‘Hij moest een man schaduwen die Floyd Thursby heet,’ zei Spade en hij beschreef Thursby zoals juffrouw Wonderly hem had beschreven.

‘Waarvoor?’

Spade stak zijn handen in de zakken van zijn overjas en keek slaperig, met knipperende ogen, naar Tom.

‘Waarvoor?’ herhaalde Tom ongeduldig.

‘Hij was een Engelsman... misschien. Ik weet niet precies wat hij in zijn schild voerde. We probeerden erachter te komen waar hij logeerde.’ Spade glimlachte flauw, haalde zijn hand uit zijn zak en sloeg Tom op zijn schouder. ‘Zet me niet verder onder druk.’ Hij stak zijn hand weer in zijn zak. ‘Ik ga het nu aan Miles’ vrouw vertellen.’ Hij draaide zich om.

Er verscheen een frons op Toms voorhoofd, hij opende zijn mond en sloot hem zonder iets te zeggen, schraapte zijn keel, de frons verdween van zijn gezicht en hij zei met een schor soort vriendelijkheid: ‘Het is ellendig dat hij zo aan zijn eind is gekomen. Miles had zijn fouten, net als wij allemaal, maar ik geloof dat hij ook zijn goede kanten had.’

‘Ik geloof het ook,’ stemde Spade op uiterst neutrale toon in en hij liep het steegje uit.

In een drugstore die de hele nacht open was, op de hoek van Bush en Taylor Street, belde Spade op. ‘Schatje,’ zei hij, even nadat hij een nummer had opgegeven, ‘Miles is neergeschooten... ja, hij is dood... nou, wind je maar niet op ja... je moet het Iva gaan vertellen... nee, ik verdom het jij moet het doen... brave meid... en hou haar weg van kantoor... zeg maar tegen haar dat ik haar... uh, weleens kom opzoeken... juist. Je bent een engel. Dag.’

Spades blikkerige wekker stond op tien over halfvier toen hij het licht van de lamp aan het plafond aanknipte. Hij liet zijn hoed en jas op het bed vallen en liep naar de keuken. Even later kwam hij de slaapkamer in met een wijnglas en een fles Bacardi. Hij schonk een glas in en dronk het staande leeg. Hij zette glas en fles op de tafel, ging op de rand van zijn bed zitten met zijn gezicht ernaartoe, en draaide een sigaret. Hij had een derde glas Bacardi leeggedronken en stak zijn vijfde sigaret op toen de bel ging. De wijzers van de wekker wezen halfvijf aan.

Spade zuchtte, stond op van het bed en liep naar de deurtelefoon naast de badkamer. Hij drukte op de knop om de buitendeur open te doen. 'Verrekt wijf,' mompelde hij terwijl hij nijdig naar het zwarte apparaat stond te kijken. Zijn ademhaling was onregelmatig en er kwam een vage bloes op zijn wangen.

Hij hoorde in de gang het geknars en geratel van de liftdeur die open- en dichtging. Spade zuchtte weer en liep naar de gangdeur. Zachte, zware voetstappen werden hoorbaar op de gangloper, de voetstappen van twee mannen. Het gezicht van Spade verhelderde. Hij deed snel de deur open.

'Hallo Tom,' zei hij tegen de rondbuikige, lange man met wie hij in Burrit Street had gesproken, en 'Hallo luitenant' tegen de man naast Tom. 'Kom binnen.'

Ze knikten tegelijk, zonder iets te zeggen, en stapten naar binnen. Spade deed de deur dicht en ging hen voor naar de slaapkamer. Tom ging op de hoek van de sofa bij het raam zitten, de luitenant op de stoel naast de tafel.

De luitenant was een gedrongen man met een rond hoofd onder kort, grijzend haar en een vierkant gezicht achter een kort, grijzend snorretje. Een gouden vijf-dollarstuk diende hem als dasspeld en op zijn revers zat een fraai, met diamanten versierd embleempje van een of ander geheim genootschap.

Spade haalde twee wijnglazen uit de keuken, schonk Bacardi in, gaf zijn bezoekers een glas en ging met het zijne op de rand van zijn bed zitten. Zijn gezicht stond vreedzaam en hij gaf geen enkel blijk van nieuwsgierigheid. Hij hief zijn glas, zei: 'Op de misdaad,' en dronk het leeg.

Tom dronk zijn glas leeg, zette het op de grond naast zijn voeten en veegde zijn mond af met een bemodderde wijsvinger. Hij keek strak naar het voeteneind van het bed, alsof hij probeerde zich iets te herinneren waaraan dat hem vaag deed denken.

De luitenant keek een seconde of tien naar zijn glas, nam een klein slokje en zette het glas op tafel. Hij keek onderzoekend het vertrek door, met harde, bedachtzame ogen, en keek vervolgens naar Tom. Tom bewoog zich onbehaaglijk en vroeg zonder op te kijken: 'Heb je het aan Miles' vrouw verteld, Sam?'

'Eh-mm,' zei Spade.

'Hoe nam ze het op?'

Spade schudde zijn hoofd. 'Ik heb geen verstand van vrouwen.'

'Om de donder wel,' zei Tom zacht.

De luitenant legde zijn handen op zijn knieën en leunde naar voren. Zijn groenige ogen waren strak op Spade gericht met een eigenaardige, starre blik, alsof het brandpunt mechanisch was ingesteld en alleen maar gewijzigd zou kunnen worden door het overhalen van een handel of door een druk op een knop. 'Wat voor pistool heb je op zak?' vroeg hij.

'Geen. Ik ben er niet zo dol op. Natuurlijk heb ik er een paar op kantoor.'

'Ik zou er graag een willen zien,' zei de luitenant. 'Je hebt er niet toevallig een hier?'

'Nee.'

'Weet je dat zeker?'

'Kijk maar rond.' Spade glimlachte en gebaarde vaag met zijn

glas. 'Haal de hele zaak maar overhoop. Ik zal geen kik geven... als je een bevel tot huiszoeking hebt.'

'Verrek, Sam,' zei Tom protesterend.

Spade zette zijn glas op tafel en ging voor de luitenant staan. 'Wat wil je, Dundy?' vroeg hij op een toon die net zo hard en koud was als zijn ogen.

De ogen van luitenant Dundy hadden zich bewogen om hun blik op Spades gezicht gericht te houden. Alleen de ogen hadden zich bewogen.

Tom bewoog zich weer onbehaaglijk, ademde zwaar uit door zijn neus en bromde klagend: 'We willen geen moeilijkheden maken, Sam.'

Spade negeerde hem en zei tegen Dundy: 'Nou, wat wil je? Zeg op. Denk je verdomme dat je me ergens op kan vangen?'

'Goed,' zei Dundy ergens diep in zijn borst, 'ga zitten en luister.'

'Ik ga zitten of staan als ik het wil, verdomme,' zei Spade zonder zich te bewegen.

'Wees in jezusnaam redelijk,' zei Tom op smekende toon. 'Wat heeft het voor zin om ruzie te maken? Als je wil weten waarom we niet ronduit met je praten, dat is omdat toen ik je vroeg wie die Thursby was, jij me min of meer zei dat ik daar niets mee te maken had. Zo kun je ons niet behandelen, Sam. Het is niet goed en het brengt je nergens. Wij moeten ons werk doen.'

Dundy stond op, ging vlak bij Spade staan en stak zijn vierkante gezicht omhoog naar de grotere man. 'Ik heb je al eens gezegd dat je vandaag of morgen een fout zou maken,' zei hij.

Rond Spades mond kwam een minachtend trekje en hij trok zijn wenkbrauwen op. 'Iedereen maakt weleens een fout,' antwoordde hij met een spottende vriendelijkheid.

'En nu ben jij aan de beurt.'

Spade glimlachte en schudde zijn hoofd. 'Nee, met mij gaat het prima, dank je.' De glimlach verdween. Zijn bovenlip trilde bij zijn linkerhoektand. Zijn ogen vernauwden zich en werden broeierig. Zijn stem klonk even diep als die van de luitenant. 'Waar is al dit gelazer om? Vertel het, of verdwijn en laat me naar bed gaan.'

'Wie is Thursby?' vroeg Dundy op gebiedende toon.

'Ik heb Tom verteld wat ik van hem weet.'

'Je hebt hem verdomd weinig verteld.'

'Ik weet verdomd weinig.'

'Waarom schaduwde je hem?'

'Ik schaduwde hem niet. Miles deed dat... om de reusachtige reden dat we een klant hadden die goede, harde dollars betaalde om hem te laten schaduwen.'

'Wie was die klant?'

Het gezicht en de stem van Spade werden weer vreedzaam. 'Je weet dat ik dat niet kan vertellen voordat ik het met mijn cliënt heb besproken,' zei hij berispelend.

'Je vertelt het mij of je vertelt het in de rechtszaal,' zei Dundy heftig. 'Het gaat hier om een moord, vergeet dat niet.'

'Misschien. En dit moet jij niet vergeten, meneertje: ik vertel het of ik vertel het niet, precies zoals het mij uitkomt. Het is lang geleden sinds ik zat te huilen omdat politieagenten me niet aardig vonden.'

Tom stond op van de sofa en ging op het voeteneind van het bed zitten. Zijn slordig geschoren, bemodderde gezicht was vermoeid en gegroefd. 'Wees redelijk, Sam,' zei hij smekend. 'Geef ons een kans. Hoe kunnen we nou iets ontdekken over die moord op Miles als jij ons niet vertelt wat je weet?'

'Daar hoeft jij geen hoofdpijn van te krijgen,' zei Spade. 'Ik zal mijn eigen doden wel begraven.'

Luitenant Dundy ging zitten en legde zijn handen weer op zijn knieën. Zijn ogen waren vurige, groene schijven. 'Dat dacht ik wel,' zei hij. Hij glimlachte met grimmige voldoening. 'Dat is precies de reden waarom we je kwamen opzoeken. Nietwaar, Tom?'

Tom gromde, maar zei niets verstaanbaars. Spade keek behoedzaam naar Dundy.

'Dat zei ik al tegen Tom,' vervolgde de luitenant. 'Ik zei: "Tom, ik heb het idee dat Sam Spade een man is die de familieproblemen binnenshuis houdt." Dat zei ik precies tegen hem.'

De behoedzaamheid verdween uit Spades ogen. Zijn ogen werden dof en ongeïnteresseerd. Hij draaide zijn hoofd naar Tom en vroeg op een grenzeloos onverschillige toon: 'Waar wil die vriend van jou naartoe?'

Dundy sprong op en tikte op Spades borst met de toppen van twee gebogen vingers. 'Alleen dit maar,' zei hij nadrukkelijk en hij onderstreepte elk woord met zijn tikkende vingers. 'Thursby werd voor zijn hotel neergeschoten, precies vijfendertig minuten nadat jij uit Burrit Street bent weggegaan.'

Spade zei, even nadrukkelijk: 'Blijf godverdomme met je potten van me af.'

Dundy trok zijn vingers terug, maar zijn toon veranderde niet. 'Tom zei dat je zoveel haast had dat je zelfs geen tijd had om even naar je compagnon te kijken.'

Tom gromde verontschuldigend: 'Nou ja, verdomme, Sam, je rende ook weg als een gek.'

'En je bent niet naar Archers huis gegaan om het aan zijn vrouw te vertellen,' zei de luitenant. 'We belden op en dat meisje van je kantoor was er, en die vertelde dat jij haar had gestuurd.'

Spade knikte. Zijn gezicht was wezenloos kalm.

Luitenant Dundy hief zijn twee gebogen vingers op naar

Spades borst, liet ze snel zakken en zei: 'Stel dat je tien minuten nodig had om een telefoon te vinden en je secretaresse te bellen. Stel dat je tien minuten nodig had om naar die tent van Thursby te gaan – Geary, vlak bij Leavenworth – dat haal je makkelijk in die tijd, of vijftien minuten hooguit. Dat betekent dat je nog tien of vijftien minuten overhoudt voordat hij kwam.'

'Wist ik waar hij logeerde?' vroeg Spade. 'En wist ik dat hij niet rechtstreeks naar huis was gegaan nadat hij Miles had vermoord?'

'Jij wist wat je wist,' antwoordde Dundy koppig. 'Hoe laat ben je thuisgekomen?'

'Tien over halfvier. Ik heb wat rondgelopen om over de zaken na te denken.'

De luitenant bewoog zijn ronde hoofd op en neer. 'We weten dat jij om halfvier niet thuis was. We hebben je toen opgebeld. Waar heb je gewandeld?'

'Bush Street af en weer terug.'

'Heb je iemand gezien die...'

'Nee, geen getuigen,' zei Spade en hij lachte vrolijk. 'Ga zitten, Dundy. Je hebt je glas nog niet leeggedronken. Pak je glas, Tom.'

'Nee, dank je wel, Sam,' zei Tom. Dundy ging zitten maar keek niet eens naar zijn glas rum.

Spade vulde zijn eigen glas, dronk het leeg, zette het glas op tafel en ging weer op de rand van het bed zitten. 'Ik weet hoe ik er nu voor sta,' zei hij terwijl hij met vriendelijke ogen van de ene rechercheur naar de andere keek. 'Het spijt me dat ik op mijn achterste poten ben gaan staan, maar ik was een beetje zenuwachtig toen jullie met z'n tweeën hier binnenkwamen en mij probeerden te mangelen. Ik maakte me zorgen over het feit dat Miles neergeschoten was. En over dit geheimzinnige binnenvallen van jullie. Maar nu weet ik wat jullie in je schild voeren.'

‘Laat maar zitten,’ zei Tom. De luitenant zei niets.

‘Is Thursby dood?’ vroeg Spade.

Terwijl de luitenant aarzelde zei Tom: ‘Ja.’

‘En je mag net zo goed weten – als je het al niet weet – dat hij is gestorven voordat hij iemand iets kon zeggen,’ zei de luitenant woedend.

Spade draaide een sigaret. Hij vroeg zonder op te kijken: ‘Wat bedoel je daarmee? Denk je dat ik dat wist?’

‘Ik bedoelde wat ik zei,’ antwoordde Dundy bot.

Spade keek naar hem op en glimlachte, de sigaret in zijn ene, zijn aansteker in zijn andere hand. ‘Je bent nog niet zover dat je mij gaat inrekenen, hè, Dundy?’ vroeg hij.

Dundy keek met harde, groene ogen naar Spade en gaf geen antwoord.

‘In dat geval,’ zei Spade, ‘is er geen speciale reden waarom ik er een barst om zou geven wat jij denkt, nietwaar, Dundy?’

‘Ach Sam, wees redelijk,’ zei Tom.

Spade bracht de sigaret naar zijn mond, stak hem aan en blies lachend rook uit. ‘Ik zal redelijk zijn, Tom,’ beloofde hij. ‘Hoe heb ik die Thursby vermoord? Ik ben het vergeten.’

Tom gromde afkerig. Luitenant Dundy zei: ‘Hij is vier keer in zijn rug geschoten, met een vierenveertiger of vijfenveertiger, van de overkant van de straat, net toen hij het hotel in liep. Niemand heeft het gezien, maar zo moet het zijn gebeurd.’

‘En hij had een Luger in zijn schouderholster,’ voegde Tom eraan toe. ‘Daar is niet mee geschoten.’

‘Wat weten de mensen van het hotel van hem?’ vroeg Spade.

‘Niets, behalve dat hij er een week is geweest.’

‘Alleen?’

‘Alleen.’

‘Wat heb je op hem gevonden? Of in zijn kamer?’

Dundy trok zijn lippen samen en vroeg: 'Wat dacht je dat we zouden vinden?'

Spade gebaarde nonchalant met zijn sigaret in het rond. 'Iets wat je zou vertellen wie hij was, waar hij vandaan kwam. Hebben jullie zoiets gevonden?'

'We dachten dat jij ons dat kon vertellen.'

Spade keek naar de luitenant met zijn geelgrijze ogen die bijna overdreven openhartig waren. 'Ik heb Thursby nooit gezien, dood of levend.'

Luitenant Dundy stond teleurgesteld op. Tom ging gapend en zich uittrekkend staan. 'We hebben gevraagd wat we wilden vragen,' zei Dundy terwijl hij zijn wenkbrauwen fronste boven ogen die hard waren als groene kiezels. Zijn besnorde bovenlip zat strak over zijn tanden en zijn onderlip liet de woorden door. 'We hebben jou meer verteld dan jij ons. Dat is heel redelijk. Je kent me, Spade. Of je het gedaan hebt of niet, je komt van mij heel wat te weten, je krijgt alle kans. Ik geloof dat ik je van verrekt weinig kan beschuldigen... maar dat zal me er niet van weerhouden jou te arresteren.'

'Heel redelijk,' antwoordde Spade effen. 'Maar ik zou me nog beter voelen als je je borrel opdronk.'

Luitenant Dundy draaide zich om naar de tafel, pakte het glas en dronk het langzaam leeg. 'Goedenacht,' zei hij vervolgens en stak zijn hand uit. Ze gaven elkaar plechtig een hand. Tom en Spade gaven elkaar plechtig een hand. Spade liet hen uit. Daarna kleepte hij zich uit, deed het licht uit en stapte in bed.